

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		57/11 ()
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		29 беттің 1 беті

ДӘРІС КЕШЕНІ

Пән: «Науқасқа бағытталған оқыту»

Пән коды: NBO 3201

Білім беру бағдарламасының атауы: 6B10104- «Мейіргер ісі»

Оқу сағаттарының/кредиттерінің көлемі: 150 сағат (5кредит)

Оқытылатын курс пен семестр: 3 курс, 6 семестр

Дәріс көлемі: 15 сағат

Шымкент, 2025 ж.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		57/11 ()
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		29 беттің 2 беті

Дәріс кешені «Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің жұмыс оқу бағдарламасына (силлабус) сәйкес әзірленген және кафедра мәжілісінде талқыланды.

Хаттама № 11 «11» 06 2025 ж.
 Кафедра меңгерушісі Сейдахметова А.А.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		57/11 ()
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		29 беттің 3 беті

Дәріс № 1

1. Тақырыбы: Науқасқа бағытталған оқытудың принциптері мен әдістері.

2. Мақсаты: Пациентті өз денсаулығын басқаруға, салауатты өмір салтын ұстануға және емделу жоспарын тиімді орындауға дайындау.

3. Дәріс тезистері:

Науқасқа бағытталған оқыту - бұл пациенттің жеке қажеттіліктерін, құндылықтарын, сенімдерін, және оқу стилін ескеретін, оқыту процесіне белсенді қатысуын ынталандыратын тәсіл.

Науқасқа бағытталған оқытудың принциптері

- **Жеке тәсіл (Индивидуализация):** Әр пациенттің ерекшелігін, білім деңгейін, оқу стилін, және қажеттіліктерін ескеру.
- **Белсенді қатысу (Активное участие):** Пациенттің оқу процесіне белсенді қатысуын ынталандыру, сұрақ қоюға, пікір білдіруге, және шешім қабылдауға мүмкіндік беру.
- **Бірлескен шешім қабылдау (Совместное принятие решений):** Пациентпен бірге оқу мақсаттарын анықтау, оның қалауын ескеру.
- **Түсініктілік (Понятность):** Ақпаратты қарапайым, түсінікті тілмен жеткізу, медициналық терминологиядан аулақ болу.
- **Қайталану және бекіту (Повторение и закрепление):** Ақпаратты қайталап, жаттығулар мен практикалық тапсырмалар арқылы бекіту.
- **Кері байланыс (Обратная связь):** Пациенттің түсінгенін тексеру және түсіндіру.
- **Эмпатия (Эмпатия):** Пациенттің сезімін, уайымдарын және қорқыныштарын түсіну, оған қолдау көрсету.
- **Құндылықтарды құрметтеу (Уважение ценностей):** Пациенттің жеке құндылықтарын, сенімдерін және мәдени ерекшеліктерін құрметтеу.
- **Үздіксіздік (Непрерывность):** Оқыту процесінің үздіксіз және кезеңді болуын қамтамасыз ету.
- **Құзыреттілікке бағытталу (Ориентация на компетентность):** Пациенттің нақты дағдыларды меңгеруіне баса назар аудару.
- **Науқасқа бағытталған оқытудың әдістері**
 - **Ауызша түсіндіру:** Ақпаратты ауызша жеткізу, сұрақтарға жауап беру, талқылаулар жүргізу.
 - **Жазбаша материалдар:** Брошюралар, нұсқаулықтар, еске салғыштар, және басқа да жазбаша материалдар дайындау.
 - **Көрсету:** Практикалық дағдыларды немесе процедураларды көрсету, пациентке қайталатуға мүмкіндік беру.
 - **Тәжірибелік жаттығулар:** Пациентке нақты дағдыларды тәжірибе жүзінде үйрету.
 - **Топтық сабақтар:** Бірдей жағдайдағы пациенттерге арналған топтық сабақтар өткізу, тәжірибе алмасуға мүмкіндік беру.
 - **Көрнекі құралдар:** Суреттер, диаграммалар, бейнефильмдер және басқа да көрнекі құралдарды қолдану.
 - **Интерактивті технологиялар:** Компьютерлік бағдарламалар, онлайн ресурстар, мобильді қосымшалар және телемедицина құралдарын қолдану.
 - **Рольдік ойындар:** Пациентке жағдайларды модельдеу арқылы тәжірибе жинақтауға көмектесу.
 - **Сұрақ-жауап сессиялары:** Пациентке сұрақтар қоюға және жауап алуға мүмкіндік беру, түсінбеген жерлерін анықтау.
- **Ақпарат көздерін ұсыну:** Сенімді веб-сайттар, кітаптар, және басқа да ақпарат көздерін ұсыну.

Оқыту процесін жоспарлау

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		57/11 ()
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		29 беттің 4 беті

- **Бағалау:** Пациенттің білім деңгейін, қажеттіліктерін, оқу стилін және мотивациясын бағалау.
- **Оқыту мақсаттарын анықтау:** Пациентпен бірге нақты, өлшенетін, қол жетімді, өзекті және уақытпен шектелген мақсаттарды (SMART) анықтау.
- **Оқыту жоспарын құру:** Оқыту әдістерін, материалдарды, және уақытты жоспарлау.
- **Оқытуды жүзеге асыру:** Оқыту жоспарына сәйкес іс-әрекеттерді орындау, пациенттің белсенді қатысуын қамтамасыз ету.
- **Бағалау және қайта қарау:** Оқытудың тиімділігін бағалау, қажет болған жағдайда оқыту жоспарын қайта қарау.

Оқытуда кездесетін қиындықтар

- **Уақыттың жетіспеушілігі:** Оқыту үшін тиісті уақыт бөлудің маңыздылығын түсіну.
- **Тілдік тосқауыл:** Тіл аудармашыларының көмегіне жүгіну немесе көрнекі құралдарды қолдану.
- **Білім деңгейінің төмен болуы:** Қарапайым тілді қолдану, ақпаратты бөліп-бөліп беру, қайталау.
- **Мотивацияның төмен болуы:** Пациенттің қызығушылығын арттыру үшін әртүрлі әдістерді қолдану.
- **Сенімсіздік:** Пациентті қолдау және сенімін арттыру.

Науқасқа бағытталған оқыту — бұл пациенттің денсаулығын жақсартуға және оның өмір сүру сапасын арттыруға бағытталған маңызды процесс. Бұл оқытудың тиімді болуы үшін медициналық қызметкерлер оқытудың принциптері мен әдістерін дұрыс қолдана білуі қажет. Сонымен қатар, пациентпен тиімді қарым-қатынас орнату және оның қажеттіліктерін ескеру маңызды.

4. Иллюстрациялық материал: Презентация

5. Әдебиет: Н 1,2,4,6; Қ1,2; Э 1,6.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Науқасқа бағытталған оқыту дегеніміз не және оның денсаулық сақтау саласындағы маңызы қандай?
2. Тиімді оқыту процесінің негізгі элементтерін атаңыз.
3. Науқастың оқу қабілетіне әсер ететін қандай факторларды білесіз?
4. Медициналық қызметкердің оқытудағы рөлі қандай?
5. Науқасты оқытудың этикалық принциптері қандай?
6. Оқытудың тиімділігін қалай бағалауға болады?
7. Науқастың өз денсаулығына жауапкершілік алуына қалай ықпал етуге болады?
8. Оқыту процесінде қандай қиындықтар туындауы мүмкін?
9. Науқастың оқуға деген мотивациясын арттырудың қандай жолдарын білесіз?
10. Оқыту процесіндегі технологиялардың рөлі қандай?

Дәріс № 2

1. Тақырыбы: Медициналық этика және деонтологияның сұрақтары

2. Мақсаты: Денсаулық сақтау ұйымында медициналық этиканың рөлі. "Медициналық этика және деонтология" жайлы түсінік. Этика принциптерінің мәні. Медициналық деонтологияның кодекс мәселелерімен таныстыру.

3. Дәріс тезистері:

1. Денсаулық сақтау ұйымында медициналық этиканың рөлі:

- **Медициналық этика** — бұл медициналық қызметкерлердің кәсіби мінез-құлқына қатысты моральдық принциптер мен құндылықтарды зерттейтін сала. Ол денсаулық сақтау саласындағы шешімдерді қабылдауға және іс-әрекеттерді бағалауға бағытталған.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		57/11 () 29 беттің 5 беті

- **Денсаулық сақтау ұйымындағы рөлі:**
 - **Пациенттің құқықтарын қорғау:** Медициналық этика пациенттің автономды болу, хабардар болу, құпиялылықты сақтау, және сапалы күтім алу құқықтарын қорғайды.
 - **Сенімді қарым-қатынас орнату:** Этикалық принциптер медициналық қызметкер мен пациент арасында сенімді қарым-қатынас орнатуға көмектеседі.
 - **Сапалы күтім көрсету:** Этикалық принциптер медициналық қызметкерлерді науқастарға сапалы және тиімді күтім көрсетуге ынталандырады.
 - **Шешім қабылдауда қолдау көрсету:** Этикалық принциптер медициналық қызметкерлерге күрделі жағдайларда этикалық шешімдер қабылдауға көмектеседі.
 - **Құқықтық және моральдық жауапкершілік:** Этикалық принциптер медициналық қызметкерлердің өз әрекеттері үшін құқықтық және моральдық жауапкершіліктерін түсінуге көмектеседі.
 - **Кәсіби стандарттарды сақтау:** Этикалық принциптер медициналық қызметкерлердің кәсіби стандарттарды сақтауына ықпал етеді.
- 2. **“Медициналық этика және деонтология” жайлы түсінік:**
 - **Медициналық этика:**
 - Моральдық принциптер мен құндылықтарға негізделген.
 - Денсаулық сақтау саласындағы дұрыс және бұрыс әрекеттерді анықтайды.
 - Пациенттің мүддесін басты орынға қояды.
 - **Медициналық деонтология:**
 - Кәсіби міндеттер мен нормаларға негізделген.
 - Медициналық қызметкерлердің кәсіби мінез-құлқының нормативтік талаптарын анықтайды.
 - Медициналық қызметкерлердің құқықтары мен жауапкершіліктерін белгілейді.
 - Медициналық этикалық принциптердің іс жүзінде қолданылуын қамтамасыз етеді.
- 3. **Этика принциптерінің мәні:**
 - **Автономия:** Пациенттің өз денсаулығына қатысты шешімдер қабылдау еркіндігін құрметтеу.
 - **Қайырымдылық:** Пациентке пайда әкелу, оның мүддесін басты орынға қою.
 - **Зиян келтірмеу:** Пациентке зиян келтірмеу, зиян келтіретін әрекеттерден аулақ болу.
 - **Әділдік:** Барлық пациенттерге бірдей және әділ қарым-қатынас жасау.
 - **Адалдық:** Медициналық қызметкердің адал болуы, пациентке шындықты айту.
 - **Құпиялылық:** Пациенттің жеке ақпаратын құпия сақтау.
 - **Сенімділік:** Пациентпен сенімді қарым-қатынас орнату.
- 4. **Медициналық деонтологияның кодекс мәселелерімен таныстыру:**
 - **Медициналық деонтология кодексі:**
 - Медициналық қызметкерлердің кәсіби мінез-құлқына қатысты ережелер мен нұсқаулықтар жиынтығы.
 - Медициналық қызметкерлердің құқықтары мен міндеттерін белгілейді.
 - Этикалық принциптерді іс жүзінде қолдануға бағыттайды.
 - Әр елдің және медициналық мекеменің өз кодекстері болуы мүмкін.
 - **Кодекс мәселелері:**
 - **Пациентпен қарым-қатынас:** Пациентке құрмет көрсету, хабардар ету, келісімін алу.
 - **Құпиялылықты сақтау:** Пациенттің жеке ақпаратын құпия сақтау.
 - **Кәсіби жауапкершілік:** Сапалы күтім көрсету, біліктілігін арттыру, әріптестерімен әдепті қарым-қатынас жасау.
 - **Мүдделер қақтығысы:** Мүдделер қақтығысынан аулақ болу.
 - **Шешім қабылдау:** Күрделі жағдайларда этикалық шешімдер қабылдау.
 - **Дәрігерлік құпияны сақтау:** Дәрігерлік құпияны сақтау және қорғау.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		57/11 ()
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		29 беттің 6 беті

- **Зерттеулерде этиканы сақтау:** Ғылыми зерттеулер жүргізу кезінде этикалық нормаларды сақтау.
- **Кәсіби біліктілікті дамыту:** Үнемі білімін жетілдіру және дағдыларын дамыту.
- **Жауапкершілік:** Өз әрекеттері үшін жауапкершілік алу.

Медициналық этика мен деонтология — бұл медициналық қызметкерлердің кәсіби қызметіндегі маңызды құндылықтар. Этикалық принциптерді және деонтологиялық кодексті сақтау арқылы медициналық қызметкерлер пациенттерге сапалы күтім көрсетуге, сенімді қарым-қатынас орнатуға және қоғамның сенімін арттыруға мүмкіндік алады

4. Иллюстрациялық материал: Презентация

5. Әдебиет: Н 1,2,4,6; К1,2; Э 1,6.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Медициналық этика дегеніміз не және оның маңызы қандай?
2. Медициналық деонтология дегеніміз не және оның мақсаты қандай?
3. Медициналық этика мен деонтологияның арасындағы байланыс қандай?
4. Денсаулық сақтау саласында этикалық мәселелердің туындау себептері қандай?
5. Медициналық қызметкерлердің этикалық білімі мен дағдыларын жетілдірудің маңызы неде?
6. Медициналық этиканы бұзудың салдары қандай болуы мүмкін?
7. Медициналық этикалық кодекстердің негізгі мақсаттары мен міндеттерін атаңыз.
8. Денсаулық сақтау саласындағы құндылықтар мен моральдық принциптерді атаңыз.
9. Медициналық қызметкерлердің этикалық шешімдер қабылдауына әсер ететін факторлар қандай?
10. Медициналық этикалық дилеммаларды қалай шешуге болады?

Дәріс № 3

1. **Тақырыбы:** Емдеу үрдісіне науқастарды тарту және ақпараттандыру
2. **Мақсаты:** Емдеу процесінде науқастарды ақпараттандыру. Емдеу барысындағы науқастардың рөлі. Емдеу барысында дәрігердің рөлі мен маңызы.
3. **Дәріс тезистері**

I. Емдеу процесінде науқастарды ақпараттандыру:

- **Неліктен маңызды?** Ақпараттандыру пациенттің өз денсаулығына жауапкершілікті сезінуіне, емделу процесіне саналы түрде қатысуына және дұрыс шешім қабылдауына ықпал етеді. Бұл сенімділік деңгейін арттырып, емдеу нәтижесін жақсартады. Сонымен қатар, ақпараттандыру пациенттің құқықтары мен еркіндігін қорғайды.
- **Қандай ақпарат берілуі тиіс?**
 - Аурудың диагнозы мен сипаты (қарапайым тілмен түсіндірілуі керек).
 - Емдеудің мақсаттары және жоспары.
 - Емдеудің барлық мүмкін нұсқалары, олардың артықшылықтары мен кемшіліктері, сондай-ақ ықтимал қауіптері.
 - Қажетті зерттеулер, процедуралар және дәрі-дәрмектер туралы ақпарат, олардың жанама әсерлері.
 - Емдеудің болжамы (реалистік және түсінікті болуы керек).
 - Өзін-өзі күту бойынша нұсқаулар.
 - Пациенттің құқықтары мен міндеттері.
- **Ақпарат беру әдістері:** Ауызша түсіндіру, жазбаша материалдар (брошюралар, флаерлер), көрнекі құралдар (суреттер, бейнелер), онлайн ресурстар, топтық сабақтар. Ақпарат пациенттің білім деңгейіне және түсіну қабілетіне сәйкес берілуі керек.

II. Емдеу барысындағы науқастың рөлі:

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		57/11 ()
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		29 беттің 7 беті

- **Белсенді қатысу:** Науқас емделу процесінің белсенді қатысушысы болуы керек. Ол өз сезімдерін, алаңдаушылықтарын білдіріп, сұрақтар қоюы және емдеу жоспары туралы дәрігермен бірге шешім қабылдауы қажет.
- **Емделу жоспарын орындау:** Дәрігердің тағайындауларын дұрыс орындау, дәрі-дәрмектерді уақытылы қабылдау, диетаны сақтау, физиотерапияға қатысу өте маңызды.
- **Өзін-өзі бақылау:** Науқас өз денсаулығын бақылап, жаңа симптомдардың пайда болуы туралы дәрігерге хабарлауы керек.
- **Салауатты өмір салтын ұстану:** Сау тамақтану, белсенді өмір салты, зиянды әдеттерден бас тарту емдеу процесіне оң әсер етеді.

III. Емдеу барысында дәрігердің рөлі мен маңызы:

- **Диагноз қою және емдеу жоспарын құру:** Дәрігер пациенттің жағдайын мұқият зерттеп, дұрыс диагноз қоюы және тиімді емдеу жоспарын жасауы тиіс.
- **Ақпарат беру және кеңес беру:** Дәрігер пациентті толық және түсінікті ақпаратпен қамтамасыз етіп, оған емделу барысы мен өзін-өзі күту бойынша кеңес беруі тиіс.
- **Емдеуді бақылау:** Дәрігер емдеу процесін бақылап, қажет болған жағдайда емдеу жоспарын түзетуі керек.
- **Эмоционалды қолдау:** Дәрігер пациентке эмоционалды қолдау көрсетіп, оның қорқыныштарын және уайымдарын азайтуға көмектесуі керек.
- **Кәсіби этиканы сақтау:** Дәрігер өз кәсібінің этикалық принциптерін сақтап, пациенттің құпиялылығын қорғауы және оның құқықтарын құрметтеуі керек.

Емдеу процесінің сәттілігі науқас пен дәрігердің өзара ынтымақтастығына және толық ақпарат алмасуына байланысты. Науқас белсенді қатысушы, ал дәрігер - білікті басшы және қолдаушы болуы керек. Ақпараттың рөлі бұл өзара әрекеттесудің негізі болып табылады.

4. Иллюстрациялық материал: Презентация

5. Әдебиет: Н 1,2,4,6; Қ1,2; Э 1,6.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Емдеу үрдісіне науқастарды тарту дегеніміз не және оның маңызы қандай? Оның пациенттердің денсаулығына, өмір сүру сапасына және емдеу нәтижелеріне әсерін түсіндіріңіз.
2. Пациенттерді ақпараттандыру дегеніміз не және ол емдеу үрдісіне қалай әсер етеді? Ақпараттандырудың этикалық аспектілерін атаңыз.
3. Науқасты ақпараттандыру үшін қандай ақпаратты беру керек? Ақпараттың түсінікті және қолжетімді болуын қалай қамтамасыз етесіз?
4. Науқастарды ақпараттандырудың тиімді әдістері қандай? Әр әдістің артықшылықтары мен кемшіліктерін салыстырыңыз. (Мысалы: ауызша түсіндіру, жазбаша нұсқаулар, бейнероликтер, онлайн-ресурстар)
5. Емдеу үрдісіне науқасты тарту кезінде қандай кедергілер туындауы мүмкін? (Мысалы: тілдік кедергілер, мәдени айырмашылықтар, сауатсыздық, қорқыныш, сенімсіздік)
6. Науқаспен тиімді қарым-қатынас орнату үшін қандай коммуникативтік дағдылар қажет?
7. Емдеу үрдісіне науқасты тартудың тиімділігін қалай бағалауға болады?
8. Науқастың емделуге деген мотивациясын арттыру үшін қандай шараларды қолдануға болады?
9. Емдеу үрдісіне науқасты тарту және ақпараттандыруда медициналық этиканың рөлі қандай?
10. Науқастың емделуге қатысуына заңдық негіздер қандай?

Дәріс №4

1. Тақырыбы: Күтім процесіне науқастар мен отбасын тарту

2. Мақсаты: Күтім процесіне науқасты және оның отбасын оқыту қағидалары. Күтім

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		57/11 () 29 беттің 8 беті

процесіне науқасты және оның отбасын тарту принциптері.

3. Дәріс тезистері:

Күтім процесіне науқасты және оның отбасын оқыту қағидалары:

1. Оқытудың мақсаты:

- Науқасқа өз денсаулығын басқаруға қажетті білім, дағды және сенімділікті беру.
- Отбасын науқасқа тиісті қолдау көрсетуге дайындау.
- Емдеу жоспарын түсіндіру және оны орындауға көмектесу.
- Асқынулардың алдын алу және сауығуды жеделдету.
- Салауатты өмір салтын қалыптастыру.

2. Оқыту қағидалары:

- **Жекелендірілген тәсіл:** Әрбір науқас пен оның отбасының қажеттіліктерін, білім деңгейін және оқу стилін ескеру.
- **Белсенді оқыту:** Пациентті және отбасын оқу процесіне белсенді қатыстыру (сұрақ қою, пікір білдіру, шешім қабылдау).
- **Мақсаттарды бірлесіп анықтау:** Оқыту мақсаттарын науқаспен және отбасымен бірге анықтау.
- **Түсініктілік:** Ақпаратты қарапайым тілмен, түсінікті етіп жеткізу.
- **Қайталану және бекіту:** Ақпаратты қайталап, тәжірибе арқылы бекіту.
- **Кері байланыс:** Пациент пен отбасының түсінгенін тексеру, қажет болған жағдайда түсіндіру.
- **Эмпатия:** Пациент пен отбасының сезімін, уайымдарын және қорқыныштарын түсіну.
- **Құрмет:** Пациенттің және отбасының құндылықтарын, сенімдерін және мәдени ерекшеліктерін құрметтеу.
- **Үздіксіздік:** Оқытудың үздіксіз болуын және науқасқа қажетті уақытта қолжетімді болуын қамтамасыз ету.
- **Құзыреттілікке бағытталу:** Пациенттің нақты дағдыларды меңгеруіне баса назар аудару (мысалы, дәрі қабылдау, жараны күту, өз-өзін бақылау).

3. Оқыту әдістері:

- Ауызша түсіндіру, талқылау, сұрақ-жауап.
- Жазбаша материалдар (нұсқаулықтар, брошюралар, еске салғыштар).
- Көрнекі құралдар (суреттер, бейнероликтер, диаграммалар).
- Тәжірибелік жаттығулар (көрсету және қайталау).
- Рольдік ойындар (жағдайларды модельдеу).
- Топтық сабақтар, тренингтер.
- Онлайн ресурстар (веб-сайттар, мобильді қосымшалар).

II. Күтім процесіне науқасты және оның отбасын тарту принциптері:

1. Тартудың мақсаты:

- Науқастың күтім процесіне белсенді қатысуын ынталандыру.
- Отбасының қолдауын қамтамасыз ету.
- Емдеу жоспарын бірлесіп жасау.
- Сапалы күтім көрсету және емдеу нәтижелерін жақсарту.
- Науқастың және отбасының қанағаттануын арттыру.

2. Тарту принциптері:

- **Құрмет:** Пациент пен отбасының құқықтарын, құндылықтарын және шешім қабылдау еркіндігін құрметтеу.
- **Ашықтық:** Пациент пен отбасына емдеу процесі туралы толық және ашық ақпарат беру.
- **Сенім:** Пациент пен отбасымен сенімді қарым-қатынас орнату.
- **Қолдау:** Пациент пен отбасына эмоционалды, психологиялық және практикалық қолдау көрсету.
- **Ынтымақтастық:** Емдеу жоспарын бірлесіп жасау, шешім қабылдауға бірге қатысу.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		57/11 ()
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		29 беттің 9 беті

- **Кері байланыс:** Пациент пен отбасының пікірін тыңдау, ұсыныстарын ескеру.
- **Мүшелік:** Отбасының күтім процесінің бір бөлігі ретінде сезінуін қамтамасыз ету.
- **Автономия:** Пациенттің өз денсаулығына қатысты шешім қабылдау еркіндігін қолдау.
- **Мәдени сезімталдық:** Пациенттің және отбасының мәдени ерекшеліктерін ескеру.
- **Жауапкершілік:** Пациенттің және отбасының күтім процесіне деген жауапкершілігін арттыру.

III. Күтім процесіне тартудың әдістері:

- Емдеу жоспарын талқылауға және шешім қабылдауға қатыстыру.
- Ақпарат беру және оқыту сессияларын ұйымдастыру.
- Сұрақ қоюға және пікір білдіруге мүмкіндік беру.
- Отбасылық кеңес беру.
- Қолдау топтарын ұйымдастыру.
- Медициналық құжаттарды талқылауға қатыстыру.
- Кері байланыс алу және пациенттің ұсыныстарын ескеру.

Күтім процесіне науқасты және оның отбасын тарту және оқыту - бұл сапалы медициналық көмек көрсетудің маңызды бөлігі. Осы қағидалар мен принциптерді ұстану арқылы біз науқастардың денсаулығын жақсартып аламыз, емдеу нәтижелерін арттыра аламыз және пациенттердің қанағаттану деңгейін көтере аламыз.

4. Иллюстрациялық материал: Презентация

5. Әдебиет: Н 1,2,4,6; Қ1,2; Э 1,6.

6. Бақылау сұрақтары:

1. **Күтімге науқасты тартудың анықтамасы неде?** Осы тұжырымдаманы түсіндіріңіз және оның маңыздылығын атап өтіңіз.
2. **Күтімге отбасын тартудың мақсаты қандай?** Отбасы мүшелерінің рөлі қандай және олардың қатысуының артықшылықтарын атап өтіңіз.
3. **Науқас пен отбасының күтім процесіндегі құқықтары қандай?** Олардың шешім қабылдауға қатысу деңгейін сипаттаңыз.
4. **Күтім процесіне науқасты тартудың этикалық принциптері қандай?** Автономия, қайырымдылық, зиян келтірмеу, әділдік принциптерінің рөлін түсіндіріңіз.
5. **Күтім процесіндегі ақпараттандырудың маңызы неде?** Қандай ақпаратты беру керек және оны қалай тиімді жеткізуге болады?

Дәріс № 5

1. Тақырыбы: Науқасқа бағытталған дағдылары және сапасы.

2. Мақсаты: Науқас бағытталған сапа . Науқасқа бағытталған дағдылары жайлы жалпы түсінік.

3. Дәріс тезистері:

Науқас бағытталған сапа:

- **Анықтама:** Науқас бағытталған сапа — бұл пациенттің қажеттіліктері мен құндылықтарын ескере отырып, медициналық көмектің жоғары деңгейде көрсетілуі. Бұл пациенттің күтім процесіне белсенді қатысуын, оның пікірінің құрметтелуін және күтімнің пациенттің жеке қажеттіліктеріне бейімделуін қамтиды.
- **Негізгі элементтері:**
 - **Пациентке бағытталған күтім:** Күтімді пациенттің жеке қажеттіліктеріне бейімдеу, оның құқықтарын құрметтеу және оның қатысуын қамтамасыз ету.
 - **Қауіпсіздік:** Пациентке күтім көрсету кезінде қауіпсіздікті қамтамасыз ету, қателіктердің алдын алу.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		57/11 ()
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		29 беттің 10 беті

- **Тиімділік:** Медициналық көмектің тиімді және дәлелді болуын қамтамасыз ету.
- **Уақытылылық:** Күтімді қажетті уақытта көрсету, күту мерзімін қысқарту.
- **Әділдік:** Барлық пациенттерге бірдей және әділ қарым-қатынас жасау.
- **Тиімді қарым-қатынас:** Пациентпен ашық және сенімді қарым-қатынас орнату, оның пікірін тындау.
- **Үздіксіздік:** Күтімнің үздіксіз болуын қамтамасыз ету, бір медициналық қызметкерден екіншісіне ақпараттың дұрыс берілуін қамтамасыз ету.
- **Қанағаттану:** Пациенттің күтім сапасына қанағаттануын арттыру.
- **Қалай қол жеткізуге болады:**
 - Пациенттің пікірін тындау және ескеру.
 - Медициналық қызметкерлерді пациентке бағытталған күтім бойынша оқыту.
 - Сапаны бақылау және бағалау жүйелерін енгізу.
 - Технологияларды қолдану (мысалы, электронды медициналық жазбалар, телемедицина).
 - Мультидисциплинарлық командалық жұмысты қолдау.
 - Үздіксіз жақсартуға бағытталған шаралар.
- 2. **Науқасқа бағытталған дағдылар:**
 - **Анықтама:** Науқасқа бағытталған дағдылар — бұл медициналық қызметкерлердің пациенттің қажеттіліктерін, құндылықтарын және пікірін ескере отырып, тиімді күтім көрсету үшін қажетті дағдылар.
 - **Негізгі дағдылар:**
 - **Коммуникациялық дағдылар:**
 - Тындау және түсіну дағдылары.
 - Қарапайым және түсінікті тілде сөйлеу дағдысы.
 - Эмпатия және сенімді қарым-қатынас орнату дағдысы.
 - Кері байланыс беру және алу дағдысы.
 - Тілдік және мәдени кедергілерді жеңу дағдысы.
 - **Эмпатиялық дағдылар:**
 - Пациенттің сезімдерін, уайымдарын және қорқыныштарын түсіну.
 - Пациентке қолдау көрсету және оған жанашырлық таныту.
 - Пациенттің жеке қажеттіліктеріне бейімделу.
 - **Шешім қабылдау дағдылары:**
 - Пациенттің емдеу жоспарын таңдауға қатысуын қамтамасыз ету.
 - Пациентпен бірлесіп шешім қабылдау.
 - Пациенттің қалауын құрметтеу.
 - Этикалық шешімдер қабылдау.
 - **Оқыту дағдылары:**
 - Пациентке өзінің ауруы, емделу жоспары және сауығу процесі туралы ақпарат беру.
 - Пациентке өзін-өзі күту дағдыларын үйрету.
 - Оқыту процесін жеке қажеттіліктерге бейімдеу.
 - Түсінікті және қолжетімді оқу материалдарын дайындау.
 - **Кәсіби дағдылар:**
 - Сапалы және қауіпсіз медициналық көмек көрсету.
 - Өз біліктілігін үнемі арттыру.
 - Командада тиімді жұмыс істеу.
 - Кәсіби этикалық принциптерді сақтау.
 - **Дағдыларды қалай дамытуға болады:**
 - Оқыту бағдарламаларына қатысу.
 - Клиникалық практика барысында тәжірибе жинақтау.
 - Кері байланыс алу және талдау.
 - Өзін-өзі бағалау және рефлексия.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		57/11 () 29 беттің 11 беті

- Командалық жұмыста белсенді қатысу.
- Қолдау топтарына қатысу.
- Үлгілі медициналық қызметкерлерден үйрену.

Науқасқа бағытталған сапа және науқасқа бағытталған дағдылар — бұл пациентке бағытталған күтімнің негізгі аспектілері. Бұл принциптерді қолдану арқылы медициналық қызметкерлер пациентке сапалы және тиімді күтім көрсетіп, олардың қанағаттануын арттырып және емдеу нәтижелерін жақсартып алады.

4. Иллюстрациялық материал: Презентация

5. Әдебиет: Н 1,2,4,6; Қ1,2; Э 1,6.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Науқасқа бағытталған сапа дегеніміз не және оның маңызы қандай?
2. Науқасқа бағытталған дағдылар дегеніміз не және олардың медициналық практикадағы рөлі қандай?
3. Науқасқа бағытталған сапаның негізгі элементтерін атаңыз.
4. Науқасқа бағытталған дағдылардың негізгі түрлерін атаңыз және олардың маңыздылығын түсіндіріңіз.
5. Медициналық мекемеде науқасқа бағытталған сапаны қалай қамтамасыз етуге болады?
6. Медициналық қызметкерлердің науқасқа бағытталған дағдыларын қалай бағалауға болады?
7. Науқасқа бағытталған дағдыларды жетілдірудің қандай жолдарын білесіз?
8. Науқасқа бағытталған сапаға қол жеткізуде қандай қиындықтар туындауы мүмкін?
9. Науқасқа бағытталған сапаны арттыруға бағытталған технологиялар қандай?
10. Науқасқа бағытталған дағдылар мен сапаның болашағы қандай?

Дәріс № 6

1. **Тақырыбы:** Науқастың қажеттіліктеріне жауап беретін оқыту.

2. **Мақсаты:** Тиімді оқытудың шарттары. Науқастар мен олардың отбасы мүшелерінің оқыту принциптері

3. Дәріс тезистері:

1. Тиімді оқытудың шарттары:

Тиімді оқыту – бұл пациенттің және оның отбасының қажетті білімді, дағдыларды және сенімділікті меңгеруіне көмектесетін оқыту процесі. Ол пациенттің өз денсаулығын басқаруға қабілетті болуына бағытталған.

• Оқытушының дайындығы:

- **Білім мен дағды:** Оқытушының оқытатын тақырыбы бойынша жеткілікті білімі мен дағдысы болуы керек.
- **Оқыту әдістері:** Оқытушының әртүрлі оқыту әдістерін қолдануға қабілетті болуы керек.
- **Коммуникация:** Оқытушының пациентпен тиімді қарым-қатынас жасай алуы керек.
- **Эмпатия:** Оқытушының пациенттің және оның отбасының сезімін түсіне білуі керек.
- **Шыдамдылық:** Оқытушының пациентке шыдамдылықпен қарауы керек.

• Оқушының дайындығы:

- **Мотивация:** Оқушының оқуға деген мотивациясы болуы керек.
- **Оқу қабілеті:** Оқушының оқуға қабілетті болуы керек.
- **Білім деңгейі:** Оқушының білім деңгейі оқытуға сай болуы керек.
- **Сенім:** Оқушының оқуға деген сенімі болуы керек.

• Оқыту ортасы:

- **Жайлылық:** Оқыту ортасы жайлы және қолайлы болуы керек.
- **Қолжетімділік:** Оқу материалдары қолжетімді болуы керек.
- **Тыныштық:** Оқыту ортасы тыныш және алаңдатпайтын болуы керек.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		57/11 () 29 беттің 12 беті

- **Қауіпсіздік:** Оқыту ортасы қауіпсіз болуы керек.
- **Оқыту процесі:**
- **Мақсаттарды анықтау:** Оқыту мақсаттары нақты және қол жетімді болуы керек.
- **Жоспарлау:** Оқыту жоспары жақсы жоспарланған болуы керек.
- **Әдістерді таңдау:** Оқыту әдістері оқушының қажеттілігіне сай болуы керек.
- **Түсініктілік:** Ақпарат қарапайым және түсінікті тілде берілуі керек.
- **Белсенділік:** Оқушы оқу процесіне белсенді қатысуы керек.

- **Қайталану:** Ақпарат қайталанып, тәжірибе арқылы бекітілуі керек.
- **Кері байланыс:** Оқушыға кері байланыс беріліп, оның прогресі бағалануы керек.
- **Бағалау:** Оқудың нәтижесі бағалануы керек.
- **Басқа факторлар:**
- **Уақыт:** Оқытуға жеткілікті уақыт бөлінуі керек.
- **Ресурстар:** Оқытуға қажетті ресурстар қолжетімді болуы керек.
- **Қолдау:** Оқушыға қажетті қолдау көрсетілуі керек.

2. Науқастар мен олардың отбасы мүшелерінің оқыту принциптері:

- **Жекелендірілген тәсіл:** Әрбір пациенттің және оның отбасының қажеттіліктерін, білім деңгейін және оқу стилін ескеру.
- **Белсенділік:** Пациентті және отбасын оқу процесіне белсенді қатыстыру (сұрақ қою, пікір білдіру, шешім қабылдау).
- **Мақсаттарды бірлесіп анықтау:** Оқыту мақсаттарын пациентпен және отбасымен бірге анықтау.
- **Түсініктілік:** Ақпаратты қарапайым тілмен, түсінікті етіп жеткізу.
- **Қайталану және бекіту:** Ақпаратты қайталап, тәжірибе арқылы бекіту.
- **Кері байланыс:** Пациент пен отбасының түсінгенін тексеру, қажет болған жағдайда түсіндіру.
- **Эмпатия:** Пациент пен отбасының сезімін, уайымдарын және қорқыныштарын түсіну.
- **Құрмет:** Пациенттің және отбасының құндылықтарын, сенімдерін және мәдени ерекшеліктерін құрметтеу.
- **Үздіксіздік:** Оқытудың үздіксіз болуын және пациентке қажетті уақытта қолжетімді болуын қамтамасыз ету.
- **Құзыреттілікке бағытталу:** Пациенттің нақты дағдыларды меңгеруіне баса назар аудару (мысалы, дәрі қабылдау, жараны күту, өз-өзін бақылау).
- **Мотивацияны қолдау:** Пациентті және отбасын оқуға ынталандыру және қолдау.
- **Сабырлылық:** Оқыту процесіне сабырлылықпен қарау.
- **Сенімділік:** Пациентке және отбасына сенімділік ұялату.

Тиімді оқытудың шарттарын және науқастар мен олардың отбасы мүшелерінің оқыту принциптерін сақтау арқылы медицина қызметкерлері пациенттерге өз денсаулығын басқаруға қажетті білімді, дағдыларды және сенімділікті бере алады. Бұл өз кезегінде пациенттің күтім сапасын жақсартады, емдеу нәтижелерін арттырады және сауығу процесін тездетеді.

1. Науқастың қажеттіліктеріне жауап беретін оқыту дегеніміз не және оның маңызы қандай?

- **Анықтамасы:** Науқастың қажеттіліктеріне жауап беретін оқыту - бұл пациенттің жеке қажеттіліктерін, оқу стилін, білім деңгейін, мәдениетін, тілін және өмірлік тәжірибесін ескеретін оқыту процесі. Бұл пациенттің өзінің денсаулығын басқаруға және емделу жоспарына белсенді қатысуына бағытталған.
- **Маңызы:**
- **Емдеу тиімділігін арттыру:** Пациент өзінің ауруын және оны қалай басқару керектігін түсінгенде, емдеу жоспарына көбірек сенеді және оны тиімдірек орындайды.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		57/11 () 29 беттің 13 беті

- **Қанағаттануды арттыру:** Пациент өз қажеттіліктерінің ескерілетінін және құрметтелетінін сезгенде, күтім сапасына қанағаттануы артады.
 - **Өзін-өзі басқаруды күшейту:** Пациент өзінің денсаулығын басқаруға қажетті білім мен дағдыларды меңгереді.
 - **Асқынуларды азайту:** Дұрыс білім мен дағдылар пациенттің асқынуларды болдырмауға көмектеседі.
 - **Өмір сапасын жақсарту:** Пациент өзінің денсаулығын бақылауға алғанда, өмір сапасы жақсарады.
- 2. Тиімді оқыту процесінің негізгі элементтерін атаңыз.**
- **Оқытушының дайындығы:** Білімді, тәжірибелі, коммуникативті, эмпатиялы және шыдамды болуы.
 - **Оқушының дайындығы:** Мотивациясы, оқу қабілеті, білім деңгейінің сай болуы.
 - **Оқыту ортасы:** Жайлы, қолжетімді, тыныш және қауіпсіз болуы.
 - **Оқыту процесі:**
 - **Мақсаттарды анықтау:** Нақты, қол жетімді және өлшенетін мақсаттар қою.
 - **Жоспарлау:** Тиімді оқыту жоспарын құру.
 - **Әдістерді таңдау:** Оқушының қажеттіліктеріне сай оқыту әдістерін таңдау.
 - **Түсініктілік:** Қарапайым және түсінікті тілді қолдану.
 - **Белсенділік:** Оқушының оқу процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз ету.
 - **Қайталану:** Ақпаратты қайталап, тәжірибе арқылы бекіту.
 - **Кері байланыс:** Оқушыға кері байланыс беріп, оның прогресін бағалау.
 - **Бағалау:** Оқу нәтижелерін бағалау.
 - **Басқа факторлар:** Уақыт, ресурстар және қолдау.
- 3. Науқастың оқу қабілетіне әсер ететін қандай факторларды білесіз?**
- **Физикалық факторлар:** Жасы, денсаулық жағдайы, аурудың ауырлығы, ауырсыну, шаршау, көру және есту қабілеті.
 - **Психологиялық факторлар:** Стресс, үрей, қорқыныш, депрессия, мотивация, сенімділік.
 - **Әлеуметтік факторлар:** Білім деңгейі, сауаттылық, мәдениет, тіл, отбасылық жағдай, әлеуметтік қолдау.
 - **Қоршаған орта:** Оқыту орнының жайлылығы, тыныштығы, қолжетімділігі.
- 4. Науқастың қажеттіліктерін анықтаудың қандай жолдарын білесіз?**
- **Сұрақ-жауап:** Пациентке ашық сұрақтар қойып, оның ойын, сезімін және қажеттіліктерін анықтау.
 - **Байқау:** Пациенттің вербалды және вербалды емес әрекеттерін бақылау.
 - **Анамнез жинау:** Пациенттің медициналық және әлеуметтік тарихын жинау.
 - **Анализ:** Пациенттің медициналық жазбаларын, зертханалық нәтижелерін және басқа да ақпаратты талдау.
 - **Отбасымен пікір алмасу:** Пациенттің отбасы мүшелерінен ақпарат алу.
 - **Тесттер және сауалнамалар:** Білім деңгейін, оқу стилін және мотивациясын бағалау үшін тесттер мен сауалнамаларды қолдану.
- 5. Оқытудың тиімділігін қалай бағалауға болады?**
- **Білімді бағалау:** Пациенттің оқыту барысында алған білімін тексеру (мысалы, тесттер, сұрақ-жауап).
 - **Дағдыларды бағалау:** Пациенттің нақты дағдыларды меңгергенін тексеру (мысалы, тәжірибелік жаттығулар, имитация).
 - **Пациенттің өз бағасы:** Пациенттің өзін-өзі бағалауы және оқыту процесіне қанағаттану деңгейі.
 - **Мінез-құлық өзгерісі:** Пациенттің өзін-өзі күту әрекеттеріндегі өзгерістерді бақылау.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		57/11 ()
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		29 беттің 14 беті

- **Медициналық нәтижелер:** Пациенттің денсаулық көрсеткіштерінің жақсаруын бақылау.
- **Кері байланыс:** Пациенттен және оның отбасынан кері байланыс алу.
- 6. Науқасты оқытудың этикалық принциптері қандай?**
 - **Автономия:** Пациенттің шешім қабылдау еркіндігін құрметтеу.
 - **Қайырымдылық:** Пациентке пайда келтіру және оның мүддесін басты орынға қою.
 - **Зиян келтірмеу:** Пациентке зиян келтірмеу және қауіпсіз оқытуды қамтамасыз ету.
 - **Әділдік:** Барлық пациенттерге бірдей және әділ қарым-қатынас жасау.
 - **Адалдық:** Пациентке шындықты айту және сенімді қарым-қатынас орнату.
 - **Құпиялылық:** Пациенттің жеке ақпаратын құпия сақтау.
- 7. Медициналық қызметкердің оқытудағы рөлі қандай?**
 - **Оқытушы:** Білім беру, ақпарат беру және дағдыларды үйрету.
 - **Жетекші:** Оқу процесін бағыттау және қолдау көрсету.
 - **Мотиватор:** Пациентті оқуға ынталандыру.
 - **Көмекші:** Оқу барысында туындаған қиындықтарды шешуге көмектесу.
 - **Қарым-қатынас орнатушы:** Пациентпен сенімді қарым-қатынас орнату.
 - **Бағалаушы:** Оқу нәтижелерін бағалау.
- 8. Оқыту процесінде қандай қиындықтар туындауы мүмкін?**
 - **Пациенттік факторлар:** Төмен мотивация, қорқыныш, үрей, физикалық және психологиялық шектеулер, білім деңгейінің төмен болуы, тілдік және мәдени кедергілер.
 - **Оқытушылық факторлар:** Уақыттың жетіспеушілігі, ресурстардың жетіспеушілігі, біліктіліктің жеткіліксіздігі.
 - **Сыртқы факторлар:** Оқыту орнының қолайсыздығы, алаңдатқыш факторлар.
- 9. Науқастың оқуға деген мотивациясын арттырудың қандай жолдарын білесіз?**
 - **Мақсаттарды анықтау:** Оқу мақсаттарын пациентпен бірлесіп анықтау.
 - **Артықшылықтарды көрсету:** Оқудың пациентке пайдасын түсіндіру.
 - **Қолдау көрсету:** Пациентке сенімділік ұялату және қолдау көрсету.
 - **Қызығушылық тудыру:** Оқуды қызықты ету және әртүрлі оқыту әдістерін қолдану.
 - **Кері байланыс беру:** Пациенттің жетістіктерін мақтап, қолдау көрсету.
 - **Іс-әрекетке бағыттау:** Пациентке өзінің денсаулығын жақсартуға қатысатын нақты әрекеттерді үйрету.
 - **Отбасылық қолдауды тарту:** Отбасын оқыту процесіне тарту және пациенттің қолдауына ие болу.
- 10. Оқыту процесінде технологияларды қалай қолдануға болады?**
 - **Онлайн оқыту платформалары:** Оқу материалдарын ұсыну, тапсырмалар беру және кері байланыс беру.
 - **Мобильді қосымшалар:** Оқу материалдарына қол жеткізу, еске салғыштар орнату және өзін-өзі бақылау үшін.
 - **Бейнероликтер және интерактивті ресурстар:** Оқытуды қызықты ету және ақпаратты көрнекі түрде жеткізу.
 - **Виртуалды шындық және симуляция:** Практикалық дағдыларды дамыту үшін.
 - **Телемедицина:** Қашықтан оқыту және кеңес беру үшін.

Бұл жауаптар сізге “Науқастың қажеттіліктеріне жауап беретін оқыту” тақырыбын терең түсінуге көмектеседі деп сенеміз

4. Иллюстрациялық материал: Презентация

5. Әдебиет: Н 1,2,3,4,6; К1,2; Э 1,6.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Науқастың қажеттіліктеріне жауап беретін оқыту дегеніміз не және оның маңызы

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		57/11 () 29 беттің 15 беті

қандай?

2. Тиімді оқыту процесінің негізгі элементтерін атаңыз.
3. Науқастың оқу қабілетіне әсер ететін қандай факторларды білесіз?
4. Науқастың қажеттіліктерін анықтаудың қандай жолдарын білесіз?
5. Оқытудың тиімділігін қалай бағалауға болады?
6. Науқасты оқытудың этикалық принциптері қандай?
7. Медициналық қызметкердің оқытудағы рөлі қандай?
8. Оқыту процесінде қандай қиындықтар туындауы мүмкін?
9. Науқастың оқуға деген мотивациясын арттырудың қандай жолдарын білесіз?
10. Оқыту процесінде технологияларды қалай қолдануға болады?

Дәріс № 8

1. Тақырыбы: Қақтығыстар ұғымы және типологиясы.

2. Мақсаты: Конфликтология пәні. Қақтығыстың құрылымы. Қақтығыстың себептері мен функциялары. Қақтығыстың динамикасы.

3. Дәріс тезистері:

1. Конфликтология пәнінің зерттеу нысаны мен мақсаты қандай?

- **Зерттеу нысаны:** Конфликтологияның зерттеу нысаны – бұл әр түрлі деңгейдегі (жеке тұлғааралық, топтық, ұйымдық, халықаралық) қақтығыстар. Ол қақтығыстың себептерін, дамуын, динамикасын, құрылымын, түрлерін, функцияларын, салдарын және шешілу жолдарын зерттейді. Зерттеуге адамдардың мінез-құлқы, әлеуметтік процестер, ұйымдық құрылымдар, қарым-қатынас динамикасы және басқа да факторлар кіреді.
- **Мақсаты:** Конфликтологияның басты мақсаты – қақтығыстарды түсіну, олардың алдын алу, басқару және тиімді шешу әдістерін әзірлеу. Бұл мақсатқа жету үшін конфликтология қақтығыстардың пайда болу себептерін анықтайды, олардың даму кезеңдерін талдайды, қатысушылардың міндеттерін және мүдделерін анықтайды, сондай-ақ қақтығыстарды бейбіт және конструктивті түрде шешу жүйелерін ұсынады.

2. Қақтығыс дегеніміз не және оның негізгі түрлерін атаңыз?

Қақтығыс – бұл екі немесе одан да көп субъектілердің (жеке адамдар, топтар, ұйымдар) өзара қайшы келетін мүдделері, мақсаттары немесе құндылықтарынан туындайтын қарама-қайшылық. Қақтығыс әрдайым қиындықтарды, шиеленістерді және қарама-қарсылықты білдіреді.

Қақтығыстың негізгі түрлері:

- **Жеке тұлғааралық қақтығыс:** Екі немесе одан да көп адамдар арасындағы қақтығыс.
- **Топтық қақтығыс:** Екі немесе одан да көп топтар арасындағы қақтығыс.
- **Ұйымдық қақтығыс:** Ұйым ішіндегі бөлімшелер, топтар немесе жеке тұлғалар арасындағы қақтығыс.
- **Әлеуметтік қақтығыс:** Әртүрлі әлеуметтік топтар, класс немесе қауымдастықтар арасындағы қақтығыс.
- **Халықаралық қақтығыс:** Мемлекеттер, халықаралық ұйымдар арасындағы қақтығыс.

3. Қақтығыстың құрылымының негізгі элементтерін атап, олардың өзара байланысын түсіндіріңіз.

Қақтығыстың негізгі элементтері:

- **Субъектілер (тараптар):** Қақтығысқа қатысатын адамдар, топтар немесе ұйымдар.
- **Объект (себебі):** Қақтығыстың пайда болуына негіз болған ресурс, мәселе немесе мәселе.
- **Мүдделер:** Қақтығысқа қатысушылардың өз мақсаттарына жетуге деген ұмтылыстары.
- **Себептер:** Қақтығыстың пайда болуына әкелетін факторлар (мысалы, ресурстардың

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		57/11 ()
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		29 беттің 16 беті

жетіспеушілігі, коммуникацияның болмауы, құндылықтардың қайшылығы).

- **Әдістер:** Қактығыс тараптары қолданатын әрекеттер (мысалы, келіссөз, компромисс, күш қолдану).
- **Салдары:** Қактығыстың нәтижелері (мысалы, оң немесе теріс өзгерістер, зияндар, жетістіктер).

Осы элементтер бір-бірімен тығыз байланысты. Мысалы, субъектілердің мүдделері мен карама-қайшылықтары қактығыстың объектісіне байланысты туындайды. Қактығыс себептері тараптардың әрекеттерін (әдістерін) анықтайды, ал әдістер қактығыстың салдарына әсер етеді.

4. Қактығыстың себептері мен функцияларын талдаңыз.

- **Себептері:** Жоғарыда атап өткендей, қактығыстардың көптеген себептері бар: ресурстардың шектеулі болуы, мүдделердің қайшылығы, коммуникацияның жетіспеушілігі, құндылықтардың айырмашылығы, перцепциялық қателіктер, әлеуметтік теңсіздік, және т.б.
- **Функциялары:** Қактығыстардың екі басты функциясы бар: деструктивті және конструктивті.
 - **Деструктивті функциялар:** Қактығыс қарым-қатынастарды бұзады, агрессияны тудырады, өнімділікті төмендетеді, психикалық және физикалық зиян келтіреді.
 - **Конструктивті функциялар:** Қактығыс жаңа идеялардың пайда болуына, өзгерістерге түрткі болуына, проблемалық жағдайларды талдауға және шешуге мүмкіндік береді, қарым-қатынастарды нығайтуға әкелуі мүмкін.

5. Қактығыстың динамикасы дегеніміз не және оның негізгі кезеңдерін атаңыз?

Қактығыстың динамикасы – бұл оның уақыт өтуіне байланысты дамуы. Ол бірнеше кезеңдерден тұрады:

- **Латентті кезең:** Қактығыс әлі ашық емес, бірақ карама-қайшылықтар бар.
- **Шиеленісу кезеңі:** Қактығыс ашық түрде көріне бастайды, тараптар өзара әрекеттеседі.
- **Эскалация кезеңі:** Қактығыс шиеленіседі, тараптар агрессивті әрекеттерге барады.
- **Кризис кезеңі:** Қактығыс ең жоғары шегіне жетеді.
- **Дескалация кезеңі:** Қактығыстың шиеленісі төмендейді.
- **Шешілу кезеңі:** Қактығыс шешіледі (бейбіт немесе бейбіт емес жолмен).

6. Қактығыстың алдын алудың қандай жолдарын білесіз?

- **Коммуникацияны жақсарту:** Ашық, түсінікті және сыйластық қарым-қатынасты орнату.
- **Мүдделерді анықтау және талдау:** Барлық тараптардың мүдделерін түсіну және оларды қанағаттандыру жолдарын іздеу.
- **Ерте анықтау және реакция:** Қактығыстың ерте белгілерін анықтап, оларға уақытылы реакция жасау.
- **Рөлдерді бөлу:** Міндеттерді және жауапкершілікті дұрыс бөлу.
- **Әділетті жүйені құру:** Әділ және ашық жүйе құру, әділетсіздікті болдырмау.
- **Профилактикалық іс-шаралар:** Тренингтер, семинарлар өткізу.

7. Қактығысты басқарудың қандай стратегияларын білесіз?

- **Бәсекелестік:** Өз мүдделерін қорғауға бағытталған агрессивті стратегия.
- **Ымыраға келу:** Екі тараптың да біршама компромисске баруы.
- **Бейтараптық:** Қактығысқа қатыспау.
- **Бойын ұсыну:** Өз мүдделерінен бас тарту.
- **Ынтымақтастық:** Барлық тараптардың мүдделерін қанағаттандыруға бағытталған стратегия.

8. Қактығысты шешудің қандай әдістерін білесіз?

- **Келіссөз:** Тараптардың өзара келісімге келуі.
- **Медиация:** Бейтарап тараптың көмегімен қактығысты шешу.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		57/11 () 29 беттің 17 беті

- **Арбитраж:** Бейтарап тараптың шешімі міндетті болатын әдіс.
- **Сотылық:** Заңды тәртіпте қақтығысты шешу.

9. Қақтығыстың деструктивті және конструктивті функцияларын талдаңыз.

Жоғарыда 4-сұрақта талданған.

10. Қақтығыстарды зерттеуде конфликтологияның қандай теориялық тәсілдерін білесіз?

Конфликтологияда әртүрлі теориялық тәсілдер қолданылады:

- **Реалистік тәсіл:** Қақтығыстарды объективті факторлармен, мысалы, ресурстардың шектеулі болуымен байланыстырады.
- **Идеалистік тәсіл:** Қақтығыстарды субъективті факторлармен, мысалы, перцепция және коммуникация қателіктерімен байланыстырады.
- **Интеракционистік тәсіл:** Қақтығыстарды тараптардың өзара әрекеттесуінің нәтижесі ретінде қарастырады.
- **Жүйелік тәсіл:** Қақтығысты күрделі жүйе ретінде зерттейді, оның әр элементінің өзара байланысын ескереді.

4. Иллюстрациялық материал: Презентация

5. Әдебиет: Н 1,2,4,6; Қ1,2; Э 1,6.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Конфликтология пәнінің зерттеу нысаны мен мақсаты қандай?
2. Қақтығыс дегеніміз не және оның негізгі түрлерін атаңыз?
3. Қақтығыстың құрылымының негізгі элементтерін атап, олардың өзара байланысын түсіндіріңіз.
4. Қақтығыстың себептері мен функцияларын талдаңыз.
5. Қақтығыстың динамикасы дегеніміз не және оның негізгі кезеңдерін атаңыз?
6. Қақтығыстың алдын алудың қандай жолдарын білесіз?
7. Қақтығысты басқарудың қандай стратегияларын білесіз?
8. Қақтығысты шешудің қандай әдістерін білесіз?
9. Қақтығыстың деструктивті және конструктивті функцияларын талдаңыз.
10. Қақтығыстарды зерттеуде конфликтологияның қандай теориялық тәсілдерін білесіз?

Дәріс № 9

1. Тақырыбы: Кәсіби қызметте қақтығыстарды шешу мен ынтымақтастық

2. Мақсаты: Қақтығысты алдын алудың негізі. Жанжалдарды шешу тәсілдері мен әдістері. Қақтығыстарды алдын алу.

3. Дәріс тезистері:

Қақтығысты алдын алу дегеніміз не және оның маңызы қандай?

- **Анықтамасы:** Қақтығысты алдын алу - бұл қақтығыстың туындауының алдын алуға, оның шиеленісуінің жолын кесуге, және оның деструктивті салдарын азайтуға бағытталған шаралар кешені. Бұл тек қана қақтығыс туындамауы үшін емес, сонымен қатар қақтығыс тудыруы мүмкін жағдайларды жоюға бағытталған.
- **Маңызы:**
 - **Қарым-қатынастарды сақтау:** Қақтығыстың алдын алу арқылы адамдар арасындағы қарым-қатынастарды сақтауға және нығайтуға болады.
 - **Зорлық-зомбылықты болдырмау:** Қақтығыстың шиеленісуі зорлық-зомбылыққа әкелуі мүмкін, сондықтан оның алдын алу маңызды.
 - **Экономикалық зиянды азайту:** Қақтығыстар материалдық шығындарға әкелуі мүмкін, оның алдын алу арқылы қаржылық шығындарды азайтуға болады.
 - **Әлеуметтік тұрақтылықты қамтамасыз ету:** Қақтығыстар қоғамдағы тұрақтылықты бұзуы мүмкін, оның алдын алу арқылы әлеуметтік тұрақтылықты сақтауға болады.
 - **Психикалық денсаулықты сақтау:** Қақтығыстар стресс пен психологиялық ауыртпалыққа әкелуі мүмкін, оның алдын алу арқылы психикалық денсаулықты сақтауға

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		57/11 () 29 беттің 18 беті

болады.

- **Бейбітшілікті нығайту:** Қақтығыстың алдын алу бейбітшілікті орнатудың негізгі құрамдас бөлігі болып табылады.

2. Қақтығыстың пайда болуына әкелетін негізгі себептерді атаңыз.

- **Ресурстардың шектеулі болуы:** Ақша, жер, билік, уақыт сияқты ресурстарға қол жеткізудегі бәсекелестік.
- **Мүдделердің қарама-қайшылығы:** Тараптардың бір-біріне қайшы келетін мақсаттары мен мүдделерінің болуы.
- **Құндылықтардың қақтығысы:** Әртүрлі сенімдер, нанымдар және құндылықтардың болуы.
- **Коммуникацияның жеткіліксіздігі:** Ақпарат алмасудың дұрыс жүрмеуі, түсінбестік және қате қабылдаулар.
- **Эмоционалдық факторлар:** Ашу, қорқыныш, өкпе-реніш және басқа да негативті эмоциялар.
- **Әлеуметтік теңсіздік:** Құқықтар мен мүмкіндіктердің теңсіздігі.
- **Құрылымдық мәселелер:** Ұйымдағы немесе қоғамдағы теңсіздіктер, әділетсіздіктер.
- **Психологиялық факторлар:** Жеке адамдардың мінез-құлқы, стереотиптер және қате қабылдаулар.

3. Қақтығыстың алдын алудың қандай негізгі принциптерін білесіз?

- **Ерте араласу:** Қақтығыс туындаған бойда оған дереу араласу.
- **Ашықтық және транспаренттілік:** Барлық ақпаратты ашық жариялау және шешімдерді барлық тараптардың қатысуымен қабылдау.
- **Сындарлы диалог:** Тараптардың бір-бірін тыңдауға және түсінуге дайын болуы.
- **Әділеттілік:** Барлық тараптарға тең және әділ қарым-қатынас жасау.
- **Бейтараптық:** Қақтығысқа қатысты шешімдер қабылдауда бейтарап позиция ұстау.
- **Құрмет:** Барлық тараптардың құқықтары мен құндылықтарын құрметтеу.
- **Ынтымақтастық:** Тараптардың мәселені бірге шешуге дайын болуы.
- **Төзімділік:** Тараптардың бір-біріне төзімді болуы.

- **Коммуникацияны дамыту:** Тиімді қарым-қатынас орнату.

- **Білім беру:** Қақтығыстарды шешу дағдыларын үйрету.

4. Қақтығыстың алдын алудың қандай деңгейлері бар?

- **Біріншілік алдын алу:** Қақтығыстың пайда болуын болдырмауға бағытталған шаралар. (Мысалы: білім беру, құқықтық сауаттылықты арттыру, әлеуметтік теңсіздікпен күрес).
- **Екіншілік алдын алу:** Қақтығыс пайда болған жағдайда оның шиеленісуін тоқтатуға бағытталған шаралар. (Мысалы: медиация, келіссөздер, конфликт менеджменті).
- **Үшіншілік алдын алу:** Қақтығыс туындағаннан кейін оның салдарын азайтуға бағытталған шаралар. (Мысалы: психологиялық көмек, реабилитация, бітімгершілік).

5. Қақтығыстың алдын алудағы жеке тұлғаның рөлі қандай?

- **Өзін-өзі бақылау:** Эмоцияларын басқару, ашуға бой алдырмау.
- **Коммуникациялық дағдыларды қолдану:** Тиімді қарым-қатынас жасау, түсіністікке ұмтылу.
- **Эмпатия:** Өзгелердің сезімін түсінуге тырысу.
- **Төзімділік:** Өзгелердің пікіріне төзімді болу.
- **Мәселені шешуге дайын болу:** Қақтығыс туындағанда оны шешуге белсенді қатысу.
- **Бейбітшілікті қолдау:** Зорлық-зомбылыққа қарсы шығу.

6. Қақтығыстың алдын алудағы ұйымның рөлі қандай?

- **Әділетті ережелер мен саясатты енгізу:** Барлық қызметкерлерге тең мүмкіндіктерді қамтамасыз ету.
- **Коммуникацияны қолдау:** Ашық және тиімді ақпарат алмасуды қамтамасыз ету.
- **Қақтығысты шешу механизмін құру:** Жанжалдарды шешу үшін бейтарап тарапты

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		57/11 () 29 беттің 19 беті

шақыру немесе арнайы комиссия құру.

- **Қызметкерлерді оқыту:** Қақтығыстарды шешу және алдын алу бойынша тренингтер ұйымдастыру.
 - **Қолдау көрсету:** Қызметкерлерге психологиялық және эмоционалдық қолдау көрсету.
 - **Оң жұмыс ортасын қалыптастыру:** Құрметке, сенімге және ынтымақтастыққа негізделген жұмыс ортасын құру.
- 7. Қақтығыстың алдын алудағы қоғамның рөлі қандай?**
- **Әлеуметтік теңсіздікпен күрес:** Барлық азаматтардың тең құқықтары мен мүмкіндіктерін қамтамасыз ету.
 - **Білім беру жүйесін жетілдіру:** Балаларды жасынан толеранттылыққа және бейбітшілікке тәрбиелеу.
 - **Бұқаралық ақпарат құралдары арқылы бейбітшілікті насихаттау:** Зорлық-зомбылыққа қарсы үгіт-насихат жұмыстарын жүргізу.
 - **Үкіметтік және үкіметтік емес ұйымдарды қолдау:** Қақтығыстарды шешу және алдын алумен айналысатын ұйымдарға көмек көрсету.
 - **Мәдениетті дамыту:** Өзара құрметті және түсіністікті насихаттау.
- 8. Қақтығыстың алдын алудағы мәдениеттің рөлі қандай?**
- **Бейбітшілік мәдениетін насихаттау:** Зорлық-зомбылықтың қабылданбауын қалыптастыру.
 - **Төзімділік пен құрметті дамыту:** Өзге мәдениеттерге және нанымдарға құрметпен қарау.
 - **Диалог пен ынтымақтастықты қолдау:** Барлық мәдениеттер арасында ашық диалог орнату.
 - **Өзара түсіністік пен сенімді нығайту:** Мәдениеттер арасында сенімді орнатуға көмектесу.
 - **Зорлық-зомбылықты азайту:** Адамдарды зорлық-зомбылықтан бас тартуға ынталандыру.
- 9. Қақтығыстың алдын алудағы коммуникацияның рөлі қандай?**
- **Ашық және тиімді қарым-қатынас:** Барлық тараптардың өз ойын еркін білдіре алуын қамтамасыз ету.
 - **Тындау және түсіну дағдыларын дамыту:** Өзгелердің көзқарасын түсінуге тырысу.
 - **Эмпатиялық қарым-қатынас:** Өзгелердің сезімін түсіну және жанашырлық таныту.
 - **Қате түсініктердің алдын алу:** Ақпаратты нақты және түсінікті жеткізу.
 - **Кері байланыс беру:** Өз пікірін білдіру және өзгелердің пікірін қабылдау.
- 10. Қақтығыстың алдын алудағы білім берудің рөлі қандай?**
- **Қақтығысты шешу дағдыларын үйрету:** Балаларды жасынан бейбіт жолмен қақтығыстарды шешуге үйрету.
 - **Толеранттылықты тәрбиелеу:** Өзгелерге құрметпен қарауды үйрету.
 - **Сыни ойлауды дамыту:** Өз көзқарасын қалыптастыруға және басқалардың пікірін талдауға үйрету.
 - **Эмпатияны дамыту:** Өзгелердің сезімін түсінуге және жанашырлық танытуға үйрету.
 - **Бейбітшілікті насихаттау:** Зорлық-зомбылықтан бас тартуға ынталандыру.
 - **Әлеуметтік жауапкершілікті арттыру:** Қоғамдағы проблемаларды шешуге белсенді қатысуға шақыру.

4. Иллюстрациялық материал: Презентация

5. Әдебиет: Н 1,2,4,6; Қ1,2; Ә 1,6.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Қақтығысты алдын алу дегеніміз не және оның маңызы қандай?

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		57/11 () 29 беттің 20 беті

2. Қактығыстың пайда болуына әкелетін негізгі себептерді атаңыз.
3. Қактығыстың алдын алудың қандай негізгі принциптерін білесіз?
4. Қактығыстың алдын алудың қандай деңгейлері бар?
5. Қактығыстың алдын алудағы жеке тұлғаның рөлі қандай?
6. Қактығыстың алдын алудағы ұйымның рөлі қандай?
7. Қактығыстың алдын алудағы қоғамның рөлі қандай?
8. Қактығыстың алдын алудағы мәдениеттің рөлі қандай?
9. Қактығыстың алдын алудағы коммуникацияның рөлі қандай?
10. Қактығыстың алдын алудағы білім берудің рөлі қандай?

Дәріс № 9

1. Тақырыбы: Науқасты оқыту кезеңдері туралы түсінік

2. Мақсаты: Оқыту кезеңдері: бастапқы кезең (бағалау және жоспарлау), оқыту кезеңі (ақпарат беру және дағдыларды үйрету), бекіту және қолдау кезеңі (тәжірибе және мониторинг), қорытынды кезең (бағалау және түзету) түсіндіру.

3. Дәріс тезистері:

Оқыту кезеңдері:

Бастапқы кезең (Бағалау және жоспарлау):

• **Бағалау:**

- Пациенттің білім деңгейін, оқу стилін, мотивациясын, физикалық және психикалық жағдайын, мәдениеті мен тілін бағалау.
- Пациенттің оқуға кедергі келтіретін факторларды анықтау.
- Пациенттің күтулері мен қажеттіліктерін анықтау.

• **Жоспарлау:**

- Бағалау нәтижелеріне сүйене отырып, оқыту мақсаттарын анықтау (нақты, өлшенетін, қолжетімді, өзекті, уақытқа сай).
- Оқыту мазмұнын, әдістерін, ұзақтығын, орнын және қолданылатын ресурстарды жоспарлау.
- Оқыту жоспарын пациентпен бірге талқылау және келісу.

Оқыту кезеңі (Ақпарат беру және дағдыларды үйрету):

• **Ақпарат беру:**

- Пациентке ауруы, емдеу жоспары, дәрі-дәрмектер, өзін-өзі күту туралы ақпаратты түсінікті және қолжетімді түрде ұсыну.
- Көрнекі құралдарды (суреттер, бейнелер) қолдану.
- Ақпаратты қайталап, түсіндіру.

• **Дағдыларды үйрету:**

- Пациентке нақты дағдыларды үйрету (мысалы, инъекция, қан қысымын өлшеу, таңғышты ауыстыру).
- Көрсету және тәжірибелік жаттығулар арқылы үйрету.
- Қателіктерді түзету және кері байланыс беру.

Бекіту және қолдау кезеңі (Тәжірибе және мониторинг):

• **Тәжірибе:**

- Пациентке алған білімі мен дағдыларын практикада қолдануға мүмкіндік беру.
- Пациентті бақылау және қажет болған жағдайда көмек көрсету.

• **Мониторинг:**

- Пациенттің прогресін бақылау.
- Пациенттің сұрақтарына жауап беру және қолдау көрсету.
- Пациенттің өзін-өзі бағалауын қолдау.

2.4. Қорытынды кезең (Бағалау және түзету):

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		57/11 () 29 беттің 21 беті

• **Бағалау:**

- Оқыту нәтижелерін бағалау (білім деңгейін, дағдыларды меңгеруін).
- Пациенттің оқытуға қанағаттануын бағалау.
- Оқыту процесін талдау.

• **Түзету:**

- Бағалау нәтижелеріне сүйене отырып, оқыту жоспарын түзету.
- Оқыту әдістерін жетілдіру.
- Пациентке қосымша қолдау көрсету.

3. Әр кезеңнің ерекшеліктері:

- **Бастапқы кезең:** Оқытудың негізін қалау, пациенттің жеке қажеттіліктерін анықтау.
- **Оқыту кезеңі:** Пациентке қажетті білім мен дағдыларды беру.
- **Бекіту кезеңі:** Пациенттің алған білімін қолдануын және сенімділігін арттыру.
- **Қорытынды кезең:** Оқытудың тиімділігін бағалау және процесті жетілдіру.

4. Тиімді оқыту принциптері:

- **Жекелендірілген тәсіл:** Әр пациенттің қажеттілігіне бейімделу.
- **Белсенді оқыту:** Пациентті оқыту процесіне белсенді қатыстыру.
- **Түсініктілік:** Ақпаратты қарапайым тілмен беру.
- **Кері байланыс:** Пациентке үнемі кері байланыс беру.
- **Қайталану:** Ақпаратты қайталап және бекіту.
- **Эмпатия:** Пациенттің сезімін түсіну.
- **Құрмет:** Пациенттің құқықтарын құрметтеу.

Қорытынды:

Науқасты оқыту – бұл күрделі процесс, ол бірнеше кезеңнен тұрады. Осы кезеңдерді және олардың ерекшеліктерін түсіну, медициналық қызметкерлерге пациенттерге тиімді және сапалы оқытуды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Есіңізде болсын, пациентке бағытталған күтімнің негізі – бұл пациенттің оқуға деген қабілеті мен ынтасын қолдау.

4. Иллюстрациялық материал: Презентация

5. Әдебиет: Н 1,2,4,6; Қ1,2; Э 1,6.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Науқасты оқыту дегеніміз не және оның мақсаты қандай? Оның пациенттің емделуіне қандай әсері бар?
2. Науқасты оқытудың негізгі принциптерін атаңыз.
3. Науқасты оқыту процесінің негізгі кезеңдерін атаңыз.
4. Әрбір кезеңнің мақсаты қандай?
5. Науқасты оқыту кезінде қандай әдістерді қолдануға болады? Мысалдар келтіріңіз.

Дәріс № 10

1. Тақырыбы: Медициналық командада тиімді қарым-қатынас инструменттері мен стратегиялары.

2. Мақсаты: Медициналық командада тиімді қарым-қатынас инструменттері мен стратегиялары түсіндіру.

3. Дәріс тезистері:

1. Медициналық командада тиімді қарым-қатынас дегеніміз не және оның маңызы қандай?

- **Анықтамасы:** Медициналық командадағы тиімді қарым-қатынас – бұл медициналық қызметкерлер арасында ақпараттың нақты, уактылы, түсінікті және құрметпен берілуі және қабылдануы. Бұл қарым-қатынас науқастың қажеттіліктеріне бағытталып, олардың жағдайы туралы толық және дәл мәліметтер алмасуды қамтамасыз етеді. Тиімді қарым-қатынас ауызша, жазбаша және бейвербалды (дене тілі, мимика) түрде жүзеге асырылады.

• **Маңызы:**

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		57/11 () 29 беттің 22 беті

- **Науқас қауіпсіздігін қамтамасыз ету:** Дұрыс ақпарат алмасу қателіктердің алдын алады, науқастарға сапалы күтім көрсетуге мүмкіндік береді.
- **Емдеудің тиімділігін арттыру:** Нақты ақпаратпен алмасу арқылы емдеу жоспарлары жақсырақ құрылып, орындалады, бұл пациенттің сауығуын тездетеді.
- **Командалық жұмысты жақсарту:** Тиімді қарым-қатынас команда мүшелерінің өзара сенімі мен ынтымақтастығын арттырады.
- **Стрессті азайту:** Ашық және сенімді қарым-қатынас жұмыс орнындағы стрессті азайтады және қызметкерлердің жұмысқа қанағаттануын арттырады.
- **Қақтығыстардың алдын алу:** Тиімді қарым-қатынас түсінбестіктер мен қақтығыстардың алдын алуға көмектеседі.
- **Ресурстарды тиімді пайдалану:** Ақпарат алмасудың жақсы жүйесі арқылы уақыт пен басқа ресурстар тиімдірек пайдаланылады.
- **Науқастың қанағаттануын арттыру:** Жақсы қарым-қатынас науқастың сенімін арттырады, ол өз кезегінде күтім сапасына қанағаттануын арттырады.

2. Медициналық команданың құрамына кімдер кіреді?

Медициналық команданың құрамына пациентке күтім көрсетуге қатысатын әр түрлі мамандар кіреді. Олардың ішінде:

- **Дәрігерлер:** Әртүрлі мамандандырылған дәрігерлер (терапевтер, хирургтар, педиатрлар, анестезиологтар, радиологтар және т.б.).
- **Мейірбикелер:** Бас мейірбикелер, палата мейірбикелері, мамандандырылған мейірбикелер.
- **Фармацевтер:** Дәрі-дәрмектерді дайындау және беру бойынша мамандар.
- **Физиотерапевтер:** Физикалық терапия бойынша мамандар.
- **Еңбек терапевтері:** Еңбек терапиясы бойынша мамандар.
- **Логопедтер:** Сөйлеу тілінің бұзылуын емдеу бойынша мамандар.
- **Психологтар және психиатрлар:** Психологиялық көмек және психикалық денсаулық бойынша мамандар.
- **Әлеуметтік қызметкерлер:** Пациенттер мен олардың отбасыларына әлеуметтік көмек көрсетушілер.
- **Деректермен жұмыс істейтін мамандар:** Пациенттер туралы мәліметтерді жүйелейтін және сараптайтын мамандар.
- **Қызмет көрсететін персонал:** Санитарлар, көмекшілер, тасымалдаушылар.
- **Студенттер және резиденттер:** Медициналық оқу орындарында білім алып жатқан болашақ мамандар.

Бұл команданың құрамы пациенттің жағдайына және медициналық мекеменің түріне байланысты өзгеруі мүмкін.

3. Медициналық командадағы қарым-қатынасқа әсер ететін қандай факторларды білесіз?

Медициналық командадағы қарым-қатынасқа әсер ететін факторлар өте көп, олардың ішінде:

- **Жеке ерекшеліктер:**
 - **Тұлғааралық стильдер:** Әр қызметкердің өз қарым-қатынас стилі бар, кейбірі ашық және тура, ал басқалары тұйық және жасырын болуы мүмкін.
 - **Көзқарастар мен нанымдар:** Әр адамның өз наным-сенімдері мен құндылықтары бар, олар қарым-қатынасқа әсер етуі мүмкін.
 - **Эмоционалдық жағдай:** Стресс, шаршау және жеке мәселелер қарым-қатынастың тиімділігін төмендетеді.
- **Ұйымдық факторлар:**
 - **Иерархия:** Медициналық мекемелердегі иерархиялық құрылым қарым-қатынастың ашықтығына әсер етуі мүмкін.
 - **Жұмыс жүктемесі:** Жоғары жұмыс жүктемесі ақпарат алмасуға уақытты шектейді.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		57/11 ()
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		29 беттің 23 беті

- **Ресурстардың жетіспеушілігі:** Құрал-жабдықтардың немесе персоналдың жетіспеушілігі қарым-қатынасқа кері әсерін тигізуі мүмкін.
- **Ұйымдық мәдениет:** Ұйымның мәдениеті қарым-қатынас нормаларын және ашықтық деңгейін анықтайды.
- **Коммуникациялық факторлар:**
- **Тілдік кедергілер:** Әртүрлі тілде сөйлейтін қызметкерлер арасында түсініспеушілік туындауы мүмкін.
- **Ақпараттың жеткіліксіздігі:** Ақпарат толық берілмеген немесе дұрыс жеткізілмеген жағдайда қателіктер туындайды.
- **Қарым-қатынас әдістерінің дұрыс таңдалмауы:** Қарым-қатынас үшін дұрыс құралдар мен әдістер таңдалмаған жағдайда ақпараттың берілуі қиындайды.
- **Активті тыңдаудың болмауы:** Бір-бірін тыңдамау және түсінбеу қарым-қатынасты қиындатады.
- **Сыртқы факторлар:**
- **Мәдени айырмашылықтар:** Әртүрлі мәдениеттің өкілдері арасындағы қарым-қатынаста түсінбестіктер болуы мүмкін.
- **Технологияның қолданылуы:** Технологиялар қарым-қатынасқа оң және теріс әсер етуі мүмкін.

4. Тиімді қарым-қатынастың медициналық көмек көрсету сапасына қандай әсері бар?

Тиімді қарым-қатынас медициналық көмек көрсету сапасына тікелей әсер етеді:

- **Диагностиканың дұрыс қойылуы:** Дәл ақпарат алмасу дұрыс диагноз қоюға көмектеседі.
- **Емдеудің тиімділігінің артуы:** Емдеу жоспарлары тиімдірек құрылып, орындалады.
- **Науқас қауіпсіздігін қамтамасыз ету:** Қателіктердің алдын алу және науқастарға сапалы күтім көрсету.
- **Асқынулардың алдын алу:** Дұрыс ақпарат алмасу арқылы асқынулардың алдын алуға болады.
- **Науқастың қанағаттануының артуы:** Науқастардың сенімі мен қанағаттануы артады.
- **Командалық жұмыстың жақсаруы:** Команда мүшелерінің арасында өзара сенім мен ынтымақтастық артады.
- **Жұмысқа қанағаттанудың артуы:** Қызметкерлердің стресі азайып, жұмысқа деген қанағаттануы артады.

5. Тиімсіз қарым-қатынастың қандай салдарлары болуы мүмкін?

Тиімсіз қарым-қатынастың салдары өте ауыр болуы мүмкін:

- **Медициналық қателіктер:** Ақпараттың дұрыс жеткізілмеуі немесе қабылдамауы салдарынан медициналық қателіктер туындауы мүмкін.
- **Емдеудің кешіктірілуі:** Дұрыс диагноз қойылмауы немесе емдеу жоспарларының дұрыс орындалмауы емдеуді кешіктіруге әкелуі мүмкін.
- **Науқастарға зиян келтіру:** Тиімсіз қарым-қатынас салдарынан науқастарға физикалық немесе психологиялық зиян келуі мүмкін.
- **Науқастың қанағаттанбауы:** Науқастардың сенімі азайып, медициналық көмекке деген қанағаттануы төмендейді.
- **Командалық жұмыстың нашарлауы:** Команда мүшелерінің арасында сенімсіздік пен қақтығыстар туындауы мүмкін.
- **Стресстің жоғарылауы:** Қызметкерлердің стресс деңгейі жоғарылайды, жұмысқа қанағаттануы төмендейді.
- **Құқықтық мәселелер:** Қарым-қатынастағы қателіктердің салдарынан құқықтық мәселелер туындауы мүмкін.
- **Репутацияның нашарлауы:** Медициналық мекеменің беделі түсуі мүмкін.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		57/11 ()
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		29 беттің 24 беті

4. Иллюстрациялық материал: Презентация

5. Әдебиет: Н 1,2,4,6; К1,2; Э 1,6.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Медициналық командада тиімді қарым-қатынас дегеніміз не және оның маңызы қандай?
2. Медициналық команданың құрамына кімдер кіреді?
3. Медициналық командадағы қарым-қатынасқа әсер ететін қандай факторларды білесіз?
4. Тиімді қарым-қатынастың медициналық көмек көрсету сапасына қандай әсері бар?
5. Тиімсіз қарым-қатынастың қандай салдарлары болуы мүмкін?

Дәріс № 11

1. Тақырыбы: Терминалдық жағдайдағы науқастарды жүргізу ерекшеліктері.

2. Мақсаты: Білім алушыларды мейіргерлік ғылыми зерттеулер-пациенттерге көмекті жақсарту зерттеудің әдістемесімен таныстыру.

3. Дәріс тезистері:

1. Терминалдық жағдай дегеніміз не? Оны басқа жағдайлардан не ажыратады?
2. Терминалдық жағдайдағы науқасқа қандай медициналық көмек көрсетіледі?
3. Паллиативті күтім дегеніміз не және оның мақсаты қандай?
4. Терминалдық жағдайдағы науқастардың негізгі физикалық және психологиялық қажеттіліктерін атаңыз.
5. Осы науқастарды жүргізудегі этикалық мәселелерді атаңыз.

1. Терминалдық жағдай дегеніміз не? Оны басқа жағдайлардан не ажыратады?

- **Анықтамасы:** Терминалдық жағдай – бұл аурудың соңғы, қайтымсыз сатысы, онда емдеудің нәтижесіз екендігі және науқастың өлімі жақын арада болатындығы анық. Бұл жағдай көбінесе созылмалы, ауыр аурулардың (мысалы, рак, жүрек жеткіліксіздігі, деменция) соңғы кезеңінде туындайды.
- **Ажырату белгілері:**
 - **Қайтымсыздық:** Ауруды емдеу мүмкін емес, және жағдайдың жақсаруы күтілмейді.
 - **Прогрессивті даму:** Аурудың белгілері мен симптомдары уақыт өте нашарлай береді.
 - **Өлімнің жақындауы:** Науқастың өмір сүру ұзақтығы шектеулі (көбінесе бірнеше апта немесе ай).
 - **Емдеу мақсатының өзгеруі:** Емдеудің мақсаты ауруды емдеуден науқастың жағдайын жеңілдетуге ауысады.
 - **Физикалық және психологиялық өзгерістер:** Науқаста әлсіздік, ауырсыну, демікпе, жүрек айнуы, сананың өзгеруі сияқты физикалық өзгерістер, сондай-ақ қорқыныш, үрей, қайғы, депрессия сияқты психологиялық өзгерістер болады.
- **Басқа жағдайлардан айырмашылығы:**
 - **Созылмалы аурулар:** Созылмалы аурулармен ауыратын науқастар ұзақ өмір сүруі мүмкін, ал терминалдық жағдай өмірдің соңғы кезеңі.
 - **Өмірге қауіп төндіретін жағдайлар:** Жедел жағдайларда, мысалы, жарақаттануда, науқастың өмірін сақтап қалуға мүмкіндік бар, ал терминалдық жағдайда мұндай мүмкіндік жоқ.

2. Терминалдық жағдайдағы науқасқа қандай медициналық көмек көрсетіледі?

Терминалдық жағдайдағы науқастарға көрсетілетін медициналық көмек паллиативті болып табылады және мыналарды қамтиды:

- **Симптомдарды бақылау:**
 - Ауырсынуды басу (анальгетиктер, опиоидтар, дәрі-дәрмексіз әдістер).
 - Тыныс алудың қиындауын жеңілдету (оттегі терапиясы, бронходилататорлар).

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		57/11 () 29 беттің 25 беті

- Жүрек айнуы мен құсуды басу (антиэметиктер).
- Іш қатуды емдеу (лаксативтер).
- Әлсіздікті жою және жалпы жағдайды жақсарту.
- **Психологиялық қолдау:**
 - Науқаспен ашық сөйлесу, оның сезімін тыңдау, эмпатия таныту.
 - Психолог немесе психотерапевт көмегіне жүгіну.
 - Қолдау топтарына қатысу.
- **Отбасын қолдау:**
 - Отбасы мүшелеріне қажетті ақпаратты беру, олардың уайымдарын тыңдау.
 - Қайғыға дайындалуға көмектесу, қайғыру процесінде қолдау көрсету.
- **Рухани қолдау:**
 - Науқастың рухани қажеттіліктерін қанағаттандыру.
 - Діни қызметкерлерге жүгінуге көмектесу.
- **Гигиена және жайлылық:**
 - Науқастың жеке гигиенасын сақтау, оған жайлы жағдай жасау.
 - Жараларды күту.
- **Өмірді қолдау:**
 - Өмірді қолдау шаралары тек науқастың қалауы бойынша жүргізіледі.
- **Қауіпсіздікті қамтамасыз ету:**
 - Құлаудың және басқа да жарақаттардың алдын алу.

3. Паллиативті күтім дегеніміз не және оның мақсаты қандай?

- **Анықтамасы:** Паллиативті күтім – бұл өміріне қауіп төндіретін аурулары бар науқастардың және олардың отбасыларының өмір сапасын жақсартуға бағытталған көмек түрі. Паллиативті күтім науқастың ауруының қай сатысында болса да, диагноз қойылғаннан бастап, өлімге дейін көрсетіледі.
- **Мақсаты:**
 - Ауырсынуды және басқа да физикалық симптомдарды жеңілдету.
 - Психологиялық, эмоционалдық және рухани қолдау көрсету.
 - Науқас пен оның отбасының өмір сапасын жақсарту.
 - Науқастың автономиясын құрметтеу және шешім қабылдауға мүмкіндік беру.
 - Науқастың бейбіт өлімін қамтамасыз ету.
- **Паллиативті күтімнің ерекшелігі:**
 - Емдеу емес, күтімге басымдық беру.
 - Науқастың және оның отбасының қажеттіліктеріне назар аудару.
 - Командалық жұмыс (дәрігерлер, мейірбикелер, психологтар, әлеуметтік қызметкерлер).
 - Үздіксіз көмек көрсету.

4. Терминалдық жағдайдағы науқастардың негізгі физикалық және психологиялық қажеттіліктерін атаңыз.

- **Физикалық қажеттіліктер:**
 - Ауырсынуды бақылау.
 - Тыныс алудың жеңілдеуі.
 - Жүрек айнуы мен құсуды басу.
 - Тамақтану және сусызданудың алдын алу.
 - Жақсы ұйқы.
 - Гигиена және жайлылық.
- **Психологиялық қажеттіліктер:**
 - Қорқынышты, үрейді және қайғыны жеңу.
 - Депрессиямен күресу.
 - Өзіне деген сенімді сақтау.
 - Жалғыздық сезімімен күресу.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		57/11 () 29 беттің 26 беті

- Қолдау және түсіністік.
- Маңызды және қажетті сезіну.

5. Осы науқастарды жүргізудегі этикалық мәселелерді атаңыз.

Терминалдық науқастарды жүргізу кезінде туындайтын этикалық мәселелер:

- **Өмірді қолдау:** Өмірді ұзарту шараларын қолдану немесе қолданбау туралы шешім.
- **Ауырсынуды басу:** Ауырсынуды басу үшін дәрі-дәрмектерді қолданудағы тепе-теңдік (кей жағдайда өмірді қысқартуы мүмкін).
- **Науқастың автономиясы:** Науқастың шешім қабылдау құқығын құрметтеу және оның қалауын орындау.
- **Ақиқатты айту:** Науқасқа өзінің жағдайы туралы толық және шынайы ақпарат беру немесе жасыру туралы мәселе.
- **Құпиялылық:** Науқас туралы жеке ақпаратты құпия сақтау.
- **Әділеттілік:** Барлық науқастарға бірдей және әділ қарым-қатынас жасау.
- **Сапалы күтім:** Барлық науқастарға сапалы паллиативті күтім көрсету.
- **Медициналық көмектің қолжетімділігі:** Паллиативті көмекке барлық мұқтаж адамдардың қол жеткізуін қамтамасыз ету.
- **Евтания және суицидке көмектесу:** Құқықтық және этикалық тұрғыдан даулы мәселелер.

4. Иллюстрациялық материал: Презентация

5. Әдебиет: Н 1,2,4,6; Қ1,2; Э 1,6.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Терминалдық жағдай дегеніміз не? Оны басқа жағдайлардан не ажыратады?
2. Терминалдық жағдайдағы науқасқа қандай медициналық көмек көрсетіледі?
3. Паллиативті күтім дегеніміз не және оның мақсаты қандай?
4. Терминалдық жағдайдағы науқастардың негізгі физикалық және психологиялық қажеттіліктерін атаңыз.
5. Осы науқастарды жүргізудегі этикалық мәселелерді атаңыз.

Дәріс № 12

1.Тақырыбы: Кеш сатыларында инкурабельді аурулары бар науқастардың негізгі мәселері: психологиялық мәселері мен науқастарды жүргізу тактикасы

2.Мақсаты: Кеш сатыларында инкурабельді науқастардың мәселелері. Психологиялық проблемалар. Инкурабельді науқастарды жүргізу тактикасы.

3.Дәріс тезистері:

“Инкурабельді науқас” терминін анықтаңыз. Бұл терминге не кіреді, ал не кірмейді?

- **Анықтамасы:** “Инкурабельді науқас” термині – бұл медицинада қолданылатын, ауруының жазылуы мүмкін еместігі, яғни емдеуге келмейтіндігі және прогрессивті

түрде дамитын науқасты білдіреді. Бұл науқастардың өмірінің соңы жақын арада болады деп күтіледі.

- **Бұл терминге кіретіндер:**

- Созылмалы аурулардың соңғы сатысындағы науқастар (мысалы, рак, жүрек жеткіліксіздігі, созылмалы өкпе аурулары, деменция, бүйрек жеткіліксіздігі).
- Ауыр, емделмейтін генетикалық аурулары бар науқастар.
- Жұқпалы аурулардың соңғы сатысындағы науқастар (мысалы, антибиотиктерге төзімді туберкулез, АИТВ-инфекциясының соңғы сатысы).
- Неврологиялық аурулардың соңғы сатысындағы науқастар (мысалы, Амиотрофиялық латералды склероз, Альцгеймер ауруы).

- **Бұл терминге кірмейтіндер:**

- Емдеуге келетін аурулары бар науқастар.
- Созылмалы аурулары бар, бірақ өміріне қауіп төндірмейтін науқастар.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		57/11 ()
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		29 беттің 27 беті

- Өмірге қауіп төндіретін жедел жағдайларға тап болған, бірақ емдеуге мүмкіндігі бар науқастар.
- Психикалық аурулары бар, бірақ өміріне қауіп төндірмейтін науқастар.
- Мүгедектігі бар, бірақ ауруы жазылмайтындыққа жатпайтын науқастар.

2. Инкурабельді аурудың кеш сатылары дегеніміз не? Олардың негізгі белгілерін атаңыз.

- **Анықтамасы:** Инкурабельді аурудың кеш сатылары – бұл аурудың емдеуге келмейтін, өршіген және прогрессивті түрде дамыған, науқастың өліміне әкелетін кезеңі. Бұл кезеңде науқастың физикалық және психикалық жағдайы нашарлайды.
- **Негізгі белгілері:**
 - **Ауырсыну:** Тұрақты немесе қайталанатын, басқаруға қиын ауырсыну.
 - **Әлсіздік:** Күннен-күнге күшейетін жалпы әлсіздік, жүріп-тұрудың қиындауы.
 - **Тыныс алудың қиындауы (демікпе):** Тыныс алудың қиындауы, еңтігу, ауа жетіспеушілік сезімі.
 - **Жүрек айнуы және құсу:** Тұрақты жүрек айнуы және құсу, тамақ ішуге деген тәбеттің болмауы.
 - **Тәбеттің болмауы және салмақ жоғалту:** Тамаққа деген тәбеттің төмендеуі және тез салмақ жоғалту.
 - **Ұйқысыздық:** Ұйқының бұзылуы, ұйықтай алмау немесе ұйқының үстірт болуы.
 - **Психологиялық өзгерістер:** Үрей, қорқыныш, депрессия, ашу, үмітсіздік сезімдері.
 - **Сананың өзгеруі:** Ақыл-естің бұлыңғырлануы, сананың шатасуы, делирий.
 - **Ісіну:** Аяқ-қолдың, іштің және басқа да дене бөліктерінің ісінуі.
 - **Шаршау:** Үнемі сезілетін қатты шаршау.
 - **Кома:** Санадан айырылуы.

3. Инкурабельді науқастарды жүргізудің негізгі мақсаты қандай? Ол емдеуден несімен ерекшеленеді?

- **Негізгі мақсаты:** Инкурабельді науқастарды жүргізудің басты мақсаты – ауруды емдеу емес, науқастың өмір сүру сапасын мүмкіндігінше жақсарту, оның физикалық және психологиялық азабын жеңілдету, оған бейбіт өлімге дайындалуға көмектесу.
- **Емдеуден айырмашылығы:**
 - **Емдеу:** Ауруды жоюға немесе оның дамуын тоқтатуға бағытталған.
 - **Жүргізу:** Аурудың симптомдарын жеңілдетуге, науқастың жайлылығын қамтамасыз етуге және өмір сапасын жақсартуға бағытталған.
 - **Емдеу:** Көбінесе науқастың толықтай сауығуына бағытталады.
 - **Жүргізу:** Науқастың өмірінің соңғы кезеңіндегі қажеттіліктерін қамтамасыз етуге бағытталады.

4. Паллиативті күтімнің инкурабельді науқастарды жүргізудегі рөлін түсіндіріңіз.

Паллиативті күтім инкурабельді науқастарды жүргізуде өте маңызды рөл атқарады:

- **Симптомдарды басқару:** Паллиативті күтім ауырсынуды, тыныс алудың қиындауын, жүрек айнуын, құсуды және басқа да жайсыздықтарды жеңілдетеді.
- **Психологиялық қолдау:** Паллиативті күтім науқастарға қорқыныш, үрей, депрессия, қайғы-қасірет сияқты психологиялық мәселелермен күресуге көмектеседі.
- **Отбасылық қолдау:** Паллиативті күтім науқастың отбасына ақпарат беру, эмоционалдық қолдау және қайғыру процесінде көмек көрсетеді.
- **Рухани қолдау:** Паллиативті күтім науқастардың рухани қажеттіліктерін қанағаттандыруға көмектеседі.
- **Өмір сапасын жақсарту:** Паллиативті күтім науқастарға өз өмірлерінің соңғы кезеңінде мүмкіндігінше жайлы және сапалы өмір сүруге көмектеседі.
- **Науқастың автономиясын құрметтеу:** Паллиативті күтім науқастың шешім қабылдау құқығын құрметтейді және олардың қалауын орындауға тырысады.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		57/11 ()
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		29 беттің 28 беті

5. Инкурабельді науқастарды жүргізуде қандай медициналық мамандар қатысады? Олардың әрқайсысының рөлі қандай?

Инкурабельді науқастарды жүргізуде командалық жұмыс маңызды, онда әртүрлі мамандардың өз рөлі бар:

- **Дәрігерлер (онкологтар, терапевтер, паллиативтік күтім мамандары):**
 - Диагноз қою және емдеу жоспарын жасау (аурудың ерекшеліктеріне байланысты).
 - Симптомдарды бақылау және ауырсынуды басу.
 - Дәрі-дәрмектерді тағайындау.
 - Науқас пен оның отбасына медициналық ақпарат беру.
- **Мейірбикелер:**
 - Науқасқа күтім көрсету (гигиена, тамақтандыру, жайлылықты қамтамасыз ету).
 - Симптомдарды бақылау және басқару.
 - Дәрі-дәрмектерді беру.
 - Науқас пен оның отбасына эмоционалдық қолдау көрсету.
- **Психологтар және психотерапевтер:**
 - Науқастарға және олардың отбасыларына психологиялық қолдау көрсету.
 - Қорқыныш, үрей, депрессия, қайғы-қасіретпен күресуге көмектесу.
 - Релаксация және басқа да психотерапиялық әдістерді қолдану.
- **Әлеуметтік қызметкерлер:**
 - Науқастарға және олардың отбасыларына әлеуметтік қолдау көрсету (қаржылық, заңдық мәселелер бойынша кеңес беру).
 - Қолдау топтарына бағыттау.
- **Рухани жетекшілер/капелландар:**
 - Науқастарға рухани қолдау көрсету.
 - Діни рәсімдерді өткізуге көмектесу.
- **Физиотерапевтер және еңбек терапевтері:**
 - Науқастың физикалық белсенділігін сақтауға және жақсартуға көмектесу.
 - Күнделікті өмір дағдыларын жақсартуға көмектесу.
- **Диетологтар:**
 - Науқастың тамақтану қажеттіліктерін бағалау және диеталық кеңестер беру.

4. Иллюстрациялық материал: Презентация

5. Әдебиет:

Электрондық ресурстар, оның ішінде, бірақ олармен шектелмей: дерекқорлар, анимациялар, симуляторлар, кәсіби блогтар, веб-сайттар, басқа да электрондық анықтамалық материалдар (мысалы, бейне, аудио, дайджестер)

1. Электронная библиотека ЮКМА - <https://e-lib.skma.edu.kz/genres>
2. Республиканская межвузовская электронная библиотека (РМЭБ) – <http://rmebrk.kz/>
3. Цифровая библиотека «Акнурпресс» - <https://www.aknurpress.kz/>
4. Электронная библиотека «Эпиграф» - <http://www.elib.kz/>
5. Эпиграф - портал мультимедийных учебников <https://mbook.kz/ru/index/>
6. ЭБС IPR SMART <https://www.iprbookshop.ru/auth>
7. информационно-правовая система «Заң» - <https://zan.kz/ru>
8. Medline Ultimate EBSCO
9. eBook Medical Collection EBSCO
10. Scopus - <https://www.scopus.com/>

Электрондық басылымдар

1. Мейіргердің манипуляциялық әрекетінің алгоритмдері [Электронный ресурс] : оқу құралы = Алгоритмы сестринских манипуляций : учеб. пособие / Л. М. Адилова. - Электрон. текстовые дан. (). - М. : "Литтерра", 2016. - 248б. с
2. Үйде күтім жасау. Үмбетжанова А.Т., Дербісалина Г.Ә., Бекбергенова Ж.Б.,

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Шұғыл медицина және мейіргер ісі» кафедрасы		57/11 ()
«Науқасқа бағытталған оқыту» пәнінің дәріс кешені		29 беттің 29 беті

Жүнісова Д.Қ. Оқу құралы. 2020/ <https://www.aknurpress.kz/reader/web/2328>

3. Сестринский уход на дому. Умбетжанова А.Т., Дербисалина Г.А., Бекбергенова Ж.Б., Жунусова Д.К. Учебное пособие. 2020/<https://aknurpress.kz/login>
4. Нурманова, М.Ш. т.б. Мейіrbике ісі негіздері: Оқу құралы. / М.Ш. Нурманова, Ж.Т. Матакова, Э.Т. Бейскулова. - 2-ші басылым - Қарағанды: АҚНҰР, 2019. - 250б. <http://rmebrk.kz/>
5. Турганбаева, А.К.Мейіргер ісін басқаруының негіздері: Оқулық. - Астана: АҚНҰР, 2017. - 120б. <http://rmebrk.kz/>
6. Запруднов, А.М., Григорьев, К.И.Общий уход за детьми: руководство к практическим занятиям и сестринской практике : Учебное пособие. . - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2015. - 512 с. <http://rmebrk.kz/>
7. Пулькинова А.В., Имашева Б.С.Сестринский процесс. - Алмата, Каспийский университет, 2020. – 300 с. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/813/
8. Қаныбеков А.Мейіrbикелік дағдылар / А. Қаныбеков – Алматы: «Эверо» баспасы, 2020. - 466 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/841/

Әдебиет:

Негізгі әдебиеттер:

1. Қаныбеков, А. Медбикелердің іс - әрекеттері. 2-бөлім : оқулық бағдарлама / А. Қаныбеков. - Алматы : Эверо, 2016. - 260 бет
2. Қаныбеков, А. Медбикенің іс-әрекеттері : оқулық бағдарлама / А. Қаныбеков. - ; ҚР ДСМ РЦИТМОН басп. ұсынған. - Алматы : Эверо, 2014. - 476 бет. С
3. Обуховец, Т. П. Основы сестринского дела : практикум: учеб. пособие / Т. П. Обуховец ; под ред. Б. В. Кабарухина. - Ростов н/Д : Феникс, 2013. - 603 с.
4. Феоктистов В.А., Аубакирова Д.Н. Особенности ухода за хирургическими больными. Учебное пособие. Ақнұр - 2020
5. Феоктистов В.А. Особенности ухода за хирургическими больными : учебное пособие / В. А. Феоктистов, Д. Н. Аубакирова. - Караганда : АҚНҰР, 2021. - 136 с
6. Каримова А.С. Мейіргер ісіндегі инфекциялық бақылау. Оқулық. Ақнұр - 2021
7. Санов, С. Науқас адамдарды жалпы күту: оқу құралы /; ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 232 бет.

Қосымша әдебиеттер:

1. Пулькинова, А. В. Сестринский процесс : учебное пособие / А. В. Пулькинова, Б. С. Имашева. - Алматы : Эверо, 2016. - 300 с
2. Қаныбеков, А. Медбикеге арналған нұсқаулар : оқулық . - Алматы : Эверо, 2014. - 428 бет.

6. Бақылау сұрақтары:

1. “Инкурабельді науқас” терминін анықтаңыз. Бұл терминге не кіреді, ал не кірмейді?
2. Инкурабельді аурудың кеш сатылары дегеніміз не? Олардың негізгі белгілерін атаңыз.
3. Инкурабельді науқастарды жүргізудің негізгі мақсаты қандай? Ол емдеуден несімен ерекшеленеді?
4. Паллиативті күтімнің инкурабельді науқастарды жүргізудегі рөлін түсіндіріңіз.
5. Инкурабельді науқастарды жүргізуде қандай медициналық мамандар қатысады? Олардың әрқайсысының рөлі қандай?